

BİBLİYOGRAFYA :

Abdî, *Câmasbnâme*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 587; *Ferheng-i Fârşî*, V, 419; Nasîrüddîn-i Tûsî, *Câmâsbnâme*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4795; Ahmed-i Dâî, *Câmasbnâme*, İÜ Ed.Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Seminer Kitaplığı, nr. 4028, s. 291-299; Gibb, *HOP*, I, 431-440; *Gr.IPh.*, II, 110; Ergun, *Türk Şairleri*, I, 183-186; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 357; a.mlf., "Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekâmülüne Umumi Bir Bakış", *YT*, I/5 (1933), s. 379; İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dât Haşatı ve Eserleri*, İstanbul 1952, s. 73-79, 144-154; Banarlı, *RTET*, I, 478-479; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 216-220; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 126; Özege, *Katalog*, IV, 1623; Rızâzâde-i Şafak, *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân*, Tahran 1352 hş., s. 53; Âmil Çelebioğlu, *Sultan II Murad Devri Mesnevîleri* (doçentlik tezi, 1976), Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, s. 272-291; Şerif Ali Bozkaplan, *Câmasb-nâme: Dil Özellikleri-Kısmî Transkripsiyon-Söz Dizini* (doktora tezi, 1989), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Abdî ve Câmasb-nâmesi", *Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Armağanı*, Malatya 1989, s. 11-20; M. Mélikoff, "Sur Le Jamsasname", *JA*, CCXLII (1954), s. 242-243, 453; *TA*, I, 31; XXXII, 109; *TDEA*, I, 9, 10; *DMF*, I-II, 725; Günay Kut, "Ahmed-i Dâî", *DA*, II, 57.

MUSTAFA ERKAN

Câmedar kelimesi Memlûk devlet teşkilâtında *cemdâr* (cemdâriyye) şeklinde kullanılmıştır. Sultanın muhafız birliğine mensup köleler arasında seçilen cemdârlar hükümdarın elbiselerine nezaret eder ve aylarlarda sultanın arkasında bir boğça taşırlandı. Ayrıca hükümdarın başka hizmetlerini de görür ve hükümdar uyuyuncaya kadar yanından ayrılmazlardı. Uyuduktan sonra da kapısında sıra ile nöbet tutarlardı (Kalkaşendî, IV, 49). Cemdârların emîr veya reisine "re'sü nevbeti'l-cemdâriyye" denilirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Nizâmülmülk, *Siyâsetnâme* (Köymen), s. 133-134, 270; Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, II, 321; Sübkî, *Mu'îdû'n-nî'am ve mübidü'n-nîkam*, Beyrut 1407/1986, s. 34-35; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, IV, 44, 49, 60-61; Hasan Enverî, *İştilâhât-ı Dîvânî-yi Devre-yi Gâznevî ve Selcûkî*, Tahran 1355 hş./1936, s. 26; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 35, 228-229; Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, İstanbul 1981, s. 228-229; M. Altay Köymen, *Alparslan ve Zamanı*, Ankara 1983, II, 32, 34; İsmail Yiğit, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1991, VII, 192, 210; "Cemdâr", *İA*, III, 88; *TA*, IX, 252; D. Ayalon, "Djamdâr", *EI*² (İng.), II, 421.

AYDIN TANERİ

nen bu vazifeler aylık olarak veriliyorsa *câmekiyye* veya *rızık*, altı aylık veya yıllık olarak veriliyorsa *atâ* adını alır. Bütün vazifelerde olduğu gibi *câmekiyye* adıyla ödenenler de verilen şahsın durumuna, ayrıca verilmiş sebebine göre hukukî açıdan ayrı ayrı nitelendirilmektedir. *Câmekiyye* bir hizmet karşılığı veriliyorsa hukukî bakımdan bir ücret mahiyetindedir. Hizmet karşılığı değilse ya fakirlere verilen sadakadır, yahut söz konusu tahsisatı vakfedenin şartı gereği bir hizmet karşılığı olmadan zengine verilir ki buna da *sıla* adı verilir. Osmanlı uygulamasında daha çok bir hizmet karşılığı olmadan verilen aylık maaş ve tahsisatlara *câmekiyye* denilmiştir. Ancak fıkıh kitaplarında böyle bir ayırım yapılmamaktadır.

İslâm hukukundaki bütçe esaslarına göre devlet başkanı, kaynağı cizye, haraç ve benzeri şeyler olan gelirler faslından (beytülmâl-i haracî) uygun gördüğü kimselerle ihtiyaç sahibi kişilere (askerler, âlimler, fakirler) aylık, altı aylık veya yıllık olarak belli bir tahsisatta bulunabilir. Bu tür tahsisatın aylık olanlarına da vakıflardan yapılan ödemelerde olduğu gibi *câmekiyye* veya *rızık*, diğerlerine ise *atâ* denilmiştir. Osmanlı uygulamasında Hz. Peygamber'in neslinden gelen seyyid ve şeriflere, son zamanlarda ise Osmanlı sülâlesinden gelenlere bu çeşit tahsisatlar ayrılmıştır.

Câmekiyye İslâm hukukundaki mücerred haklar grubuna girer. Bu tür hakların başkalarına bedelli veya bedelsiz olarak devredilip edilemeyeceği hukukçular arasında tartışılmıştır. Hanefîler'in bir grubu ile diğer İslâm hukukçuları bu çeşit hakların, dolayısıyla *câmekiyye*lerin başkasına devredilemeyeceğini, meselâ satım akdine konu teşkil edemeyeceğini belirtmişlerdir. Bazı Hanefî âlimleri ve özellikle Osmanlı hukukçuları ise *câmekiyye*nin de içinde bulunduğu bu tür hakların bedelli veya bedelsiz olarak başkasına devredilebileceğini (nüzül anîl-vezâif, ferâğ) kabul etmişlerdir. Billhassa sadaka ve *sıla* mahiyetindeki *câmekiyye*lerin buna dahil edilmemesi gerektiğini savunan görüşlere rağmen, 1295 (1878) tarihinde söz konusu hakların devredilebileceğini destekleyen resmî bir karar da çıkarılınca, *câmekiyye*ler birer çek gibi tedavül etmeye başlamış ve vakıfların bozulmasında bu uygulamanın da büyük tesiri olmuştur.

CÂMEDAR

(جامه دار)

Bazı İslâm devletlerinde hükümdarın elbiselerine nezaret eden saray görevlisi.

Farsça *câme* (elbise) ve *dâr* (tutan, sahip olan) kelimelerinden oluşan bu tâbire Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular gibi İslâm devletlerinin saray teşkilâtlarında rastlanmaktadır. Ortaçağ'da hil'at vermek saraylardaki en yaygın ve en eski âdetlerden biriydi. Bu maksatla yapılan ve içinde kumaşların ve hazır elbiselerin bulunduğu *câmehâne* adı verilen odalar vardı. Hil'at verilmek istenen kişi iki hâcib tarafından bu elbiselerin bulunduğu odaya götürülür ve kendisine uygun bir elbise (hil'at) giydirilirdi.

Câmedarlık saraydaki önemli görevlerden biriydi. Hükümdarın elbiselerine bakmakla yükümlü olan câmedarlar onun elbiselerini giyip çıkarmasına da yardımcı olurlardı. Bunlar arasında terfi ederek önemli mevkilere yükselenler de vardır. Meselâ Gazneli Mesud zamanında câmedar olan hâcib Yarık Toğmuş daha sonra ordu kumandanlığına kadar yükselmişti.

CÂMEGÂH

(جامه گاه)

Doğu hamam mimarisinde hamama girerken elbiselerin çıkarılıp bırakıldığı, câmekân da denilen soyunma yeri (bk. HAMAM).

CÂMEKİYYE

(الجامكية)

Vakıflardan veya devlet bütçesinden verilen aylık anlamında kullanılan bir İslâm hukuku terimi.

Farsça'da "elbise parası; hizmetçilere verilen ücret, maaş" anlamlarına gelen *câmegî* kelimesinin Arapçalaştırılmış şeklidir. Maaşlı kişilere de *câmegî-hâr* denilmektedir. *Câmekiyye* İslâm hukukunda ve özellikle Osmanlı uygulamasında bir hukuk terimi olarak devlet hazinesinden veya bir vakfın gelirinden genellikle aylık şeklinde verilen maaş ve tahsisat mânasında kullanılmıştır.

Vakfın gelirinden vakıf görevlilerine veya vakıftan faydalananlara (mevkûfün aleyh) verilen maaş ve tahsisatlara *vazife* adı verilmektedir. *Müretteb* de de-